

Redacțiunea, Administrațiunea,
și Tipografia:
Brașov, piața mare Nr. 30.

Scrieri nefrancați nu se
primesc. — Manuscrise nu se
retrimet.

INSERATE se primesc la Admi-
nistrațiunea în Brașov și la ur-
mătoarele Birouri de anunțuri:
în Viena: M. Dukas, Heinrich
Schalek, Rudolf Mosse, A. Oppeliks
Nachfolger; Anton Oppelik, J.
Lambecky, în Budapesta: A. V.
Goldberger, Eckstein Bernat; în
București: Agence Havas, Suc-
cursale de Roumania; în Ham-
burg: Karoly & Liebmann.

Prețurile inserțiilor: o serie
garmond pe o colônă 6 cr. și
30 cr. timbru pentru o publi-
care. Publicări mai dese după
tarifă și învoială.

Reclame pe pagina a 3-a o
serie 10 cr. sau 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU LVII.

„Gazeta“ iese în săptămână di.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 3 franci.
Se primumără la toate oficiile
poștale din țară și din afară
și la dd. colectari.

Abonamentul pentru Brașov
a administrațiunea, piața mare,
Târgul lui Nr. 30 etagiul
I.: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dusul în casă: Pe un an
12 fl., pe șase luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Un exemplar 5 cr. v. a.
sau 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 208.

Brașov, Vineri, 23 Septembrie (5 Octombrie)

1894.

Nou abonament

la

„GAZETA TRANSILVANIEI“

Cu 1 Octombrie 1894 st. v.

se deschide nou abonament,
la care invităm pe toți amicii și
sprijinitorii foiei noastre.

Prețul abonamentului

Pentru Austro-Ungaria:

pe un an . . . . . 12 fl.
pe șase luni . . . . . 6 fl.
pe trei luni . . . . . 3 fl.

Pentru România și străinătate:

pe un an . . . . . 40 franci
pe șase luni . . . . . 20 „
pe trei luni . . . . . 10 „

Abonamente la numerele cu data
de Duminică:

Pentru Austro-Ungaria:

pe un an . . . . . 2 fl.
pe șase luni . . . . . 1 fl.

Pentru România și străinătate:

pe un an . . . . . 8 franci
pe șase luni . . . . . 4 „

Abonarea se poate face mai ușor
prin mandate postale.

Administrațiunea
„Gazetei Transilvaniei“.

Entuziasmul maghiarilor.

Brașov, 22 Septembrie v.

Totă presa unghurească se ocupă
cu grandioasa „sărbătoare națională“,
ce au avut-o zilele acestea antelup-
tătorii „ideei de stat maghiar“
în orașul Neutra.

El vorba de adunarea generală
a societății de maghiarisare din Un-
garia nordică. A fost, în adevăr,
imposantă această adunare. După cum
cetim în foile unghuresci, a luat
parte la ea un public imens, în
frunte cu episcopul Bende Imre
din Neutra, un număr însemnat
de șpani, vice-șpani, deputați die-
tali, prinți, conți și baroni; repre-
sentați ai diferitelor societăți de

maghiarisare, între cari nici „Kul-
turegylet“-ul de la Clușiu n'a lipsit;
apoi mulți de profesori, preoți și
multe dame din societatea alasă.

Dacă a avut adunarea dela
Neutra vre-un succes, apoi sigur,
că splendidă dovadă de entuziasm,
ce s'a dat și cu ocaziunea acesta
din partea Maghiarilor, este pri-
mul succes al ei. Dacă n'am
cunoscut împrejurările, ar trebui să
admirăm pe adversarii noștri și
să-i prezentăm drept exemplu de
imitațiune în ceea ce privește mo-
dul cum știu ei să se inspire de
entuziasm pentru o cauză.

Dér, durere, cauza pentru care
se risipește acest entuziasm este
o cauză atât de tristă, atât de
fatală și rușinosă pentru cei ce
o urmăresc, încât entuziasmul
lor este imposibil de a-l valora
nici măcar atât, cât s'ar pute
valora, d'ora, entuziasmul celor
mai urgisite cete anarchiste și so-
cialiste.

Acestea încă știu să se en-
tusiasmeze pentru o cauză, dér
cauza lor este o cauză condamnată
de totă lumea, căci tinde la răsturna-
rea ordinii sociale și de stat. Cu cât
mai condamnată însă trebuie să fie
entuziasmul cetelor maghiarisătoare
dela Neutra, cari nu tind numai la
răsturnarea unei ordine, ci la uci-
derea naționalității popórelor,
a căror majoritate constituie acest
stat.

Dacă Maghiarii știu să se en-
tusiasmeze atât de mult pentru
scopurile agresive și perverse ale
„Kulturegylet“-urilor lor, acesta
nu însemnă pentru cetățenii ma-
ghiar ai patriei, decât un nou
titlu de ură și învrăjbiere, care le
va deștepta și mai mult conștiința na-
țională și le va întări în lupta
sântă pentru apărarea naționalității
lor.

Adunarea dela Neutra este o
dovadă, că rêvna de maghiarisare a

luat dimensiuni în cele mai estinse
straturi ale populațiunii unghuresci;
ea este nutrită cu stăruință de gu-
vern și amplotați, de magnați ca
și de clerici, de tineri ca și de bē-
trâni. Acesta ne avertisează la luptă,
să ne strângem șirurile și să ne în-
tărim puterile. căci adversarul de-
vine din zi în zi mai amenințător
și nu sunt nici cele mai mici șanse
de o desarmare.

Pe cât timp Ungurii știu să
se entusiasmeze pentru cauzele de
maghiarisare, să nu ni-se vorbescă
de modalitățile unei pacifice con-
vețuirii. Acestea sunt frase, căror
nici odată nu li-am putut da cre-
dământ și cu cât mai mare avânt ia
între cetățenii maghiari entusias-
mul pentru ideile utopice ale ma-
ghiarisării, cu atât mai mare de-
vine prăpastia, ce ne desparte de ei.

Guvernul român contra irendentiștilor.

Oficioși „Pol. Corresp.“ i-se anunță
din București, că ministrul român de culte,
Tache Ionescu, este firm hotărît de a lua
o atitudine energică în chestiunea
română și contra agitațiunilor
studentești. Domnul ministru,
dice numita foie, va relege dela
esamenele universitare pe corifeii mișcării.
Dimisiunea prefectului de poliție
din București, pe care guvernul a primit-o,
stă în legătură casuistică cu ultimele
demonstrațiuni de stradă, dér la
nici un casu nu se poate considera,
ca o satisfacțiune dată demonstra-
nților respinși de poliție. Dimisia
acesta a fost primită de guvern,
fiindcă i-se impută prefectului de
poliție, că pentru a preveni demonstra-
țiunile de stradă, n'a avut destulă
prevădare și energică în luarea
mijlocelor. — Am reproducut
fidelă această caricatură logică a
oficioșei unghuresci, căreia nu
putem să-i dăm credământ într-o
tote, nu mai ales în ceea ce
privește măsurile de restricțiune,
ce se dice c'ar fi hotărît să le ia
ministrul român de culte.

Sôrtea proiectelor bisericesci. „Buda-
pesti Hirlap“ aduce știrea, că un colabo-

rator al său a avut o convorbire
cu un membru fruntaș al partidei
liberale asupra sorții proiectelor
bisericesci politice. Acesta i-a
declarat, că membrii partidei
liberale sunt pregătiți la căderea
în camera magnaților a acelei
dispozițiuni din proiectul despre
liberul exercițiu religionar, care
se referesce la conceptul „fără
confesiune“. În partida liberală
sunt foarte diferite părerile, că
ce să facă dieta în acest casu.
Mai departe dispozițiunea despre
trecerea dela iudaism la creștinism
din proiectul recepțiunii Evreilor,
încă stă foarte rău. În privința
acesta membrii partidei liberale
nu sunt de loc aplecați a intra
în înțelegere cu opoziția din
camera magnaților.

Printul Windischgraetz despre stările din Ungaria.

Foia unghurească „Mohács és Vidéke“,
publică o convorbire foarte interesantă,
ce a avut-o printul Ernest Windischgraetz
cu un mare comerciant de lemne,
cu numele Bruch Mór. Întrebat
fiind despre părerea ce-o are
asupra căsătoriei civile, printul
răspunde:

— Numai regelui se poate mulțami,
că proiectul, deși cu mică majoritate,
a trecut și a doua oră prin camera
magnaților. Majestatea Sa a
dădit membrilor austriaci din
camera magnaților: „Acum doresc
eu însu-mi victoria proiectului“. Prin
declarațiunea aceasta regele a
reținut pe mulți de a vota.
Sanționarea proiectului însă este
foarte departe. Cutez să susțin,
că până atunci stejarul va mai
muguri de câte-va ori.

La întrebarea, că ce poate fi
cauza acestei amânări, printul
răspunde:

— Amice, acesta o puteți mulțami
miniștrilor D-Vostre. Mărturisind
sincer, noi, cari tot-deuna ni-am
silit a ne valida influența la
coronă, nu suntem nici decât
mulțumiți cu guvernul de ad. Noi
am voit să înduplecăm pe
Majestatea Sa, să încredințeze
pe contele Iuliu Szapary cu
formarea unui nou cabinet. Soiam
foarte bine, că acesta va provoca
scisiune în partida guvernului,
dér eram siguri și de aceea, că
2/3 părți din partidă ar fi
fost pe lângă Szapary. Cu acesta
s'ar fi

FOILETONULU „GAZ. TRANS.“

Românii din Ungaria.

Originea, istoria și starea lor
prezentă, de Henri Gaidoz.

Traducere de George Moroianu,
elev al școlii libere de științe
politice din Paris.

(4) (Urmare.)

Românii nu erau alt-ceva decât
iobagi: în limba românească
cuvântul „Român“ era sinonim
cu „serv“ și cu „clăcaș după
placă“, în tocmă ca în toate
limbile din Europa occidentală
cuvântul slav este un dublet al
cuvântului „slav“, ast felu la
noi cuvântul Elvețian (Suisse)
a devenit sinonim cu paraclisier.
Cum au fost Românii din
Transilvania aduși la această
situațiune miserabilă? Este greu
de spus, d. Xenopol o explică
prin faptul, că noblețea română
s'a maghiarisat sub regimul
maghiar. Șartele vechi ale Un-
gariei facu într'adevăr mențiune
de nobili români și se cunosc
familii mari nobile și

chiar regale (cea a Huniașilor d. ex.),
cari sunt de origine română.
Poporul singur a rămas Român,
țărani legați de glia, fără nici
un drept politic ori civil, prezența
lor era numai tolerată de legile
țerei.

Era oprită Românilor să poarte
arme, oprită să poarte un lux,
care trece peste situațiunea lor
socială.

„Este strict oprită Românilor
(dicea un articol din Constitutiunea
aprobata, din 1653) de a avea
cai, de a purta vestminte de
postav albăstru, pantalon, cisme
și căciuli căptușite de valde de
un florin, precum nici cămăși de
bumbac“. Clerul național (ortodox)
al Românilor era supus la tot
felul de batjocuri și violențe.
Națiunile privilegiate nu
concedau nimic acestor iloți ai
Transilvaniei, stăpânii corpora-
țiunilor industriale n'aveau
dreptul să ia un ucenic român.

În două mari revoluțiuni
Români încercară în zadar a se
sustrage acestui regim de iobăgie.
Prima e foarte veche, ea

are locu la 1437, și este, pentru a
vorbi drept, o revoluție de țărani
contra domnilor.

Tocmă în timpul ăsta (1437—1438)
nobilimea unghurescă încheie cu
Sécuii și cu Sașii „Uniunea“, care
formă baza constituției feudale a
Transilvaniei până la 1848.
Scopul principal al „Uniunii“
era a organiza apărarea comună
contra Turcilor, dér scopul ei
mai era de a nimici pe protervia
et rebelliones nefandisimorum
rusticorum. Mai că putem spune,
că din punctul de vedere al
naționalității, țărani revoltați
în 1437 nu erau numai Români;
cu timpul însă opozițiunea
claselor deveni o opoziție de
rasă.

În 1784 o revoluție condusă
de un păstor, Horia, a avut un
adevărat caracter național
românesc. O revoluție de iobagi
abia poate fi alt-ceva, decât un
masacru sângeros și arbitrar
împreună cu violențe ordinare,
asasinate de nobili și arderi
de castele. Revoluția de la 1784
deveni o insurecțiune, și avu un
moment de succes.

Horia adună împrejurul său
20.000 de oameni și luă titlul
de „rege al Daciei“. Trebu
pentru înfrângerea răsculașilor
o armată austriacă; revoluția
făcuse în sângeră și Spartacus
al Românilor peri pe rotă.

Amintirea lui a rămas pentru
Românii din Transilvania
aceea a unui erou și a unui
martir național. În 1884,
centenarul revoluției, pe când
se celebra într-o biserică
română un serviciu comemora-
tiv în onoarea lui Horia și a
soților lui, gendarmii unghuri
pătrunseră în biserică și
dară afară atât pe preoți,
cât și pe asistenți.

Când în anii ultimi ai
secolului al XVII-lea casa
de Austria cuceri Transilvania,
curtea din Viena, foarte
sirguicioasă în propaganda
catolicismului, hotărî să
aducă pe Români la biserica
Romei sub formă de biserică
unită, lăsându-le ritul și
disciplina lor eclesiastică.
În scopul acesta se promise
națiunii române avantagii
mari: preoții români, cari
în parte mare erau iobagi,
trebuiau să profite cei

pusă sfârșită politicii bisericești, și totuși ar fi mersu frumos. Dér Szapáry n'a avut noroc: n'a putut primi însărcinarea de-a forma un cabinet. E cunoscută doră primirea strălucită, ce i s'a făcut lui Wekerle, când s'a reîntorsu dela Viena la Budapesta. Primirea acesta l'a surprinsu și pe regele, și atunci s'a decisu, să pună erași în fruntea guvernului pe Wekerle. Noi, cari suntem mai vechi consilieri ai regelui, am aprobatu însine acesta, *dér am cerutu, ca sub nici unu pretextu să nu fiu luat și Szilágyi în cabinetu*. Totuși s'a întâmplat și acesta ni-a aruncatu sângele în obrazu de rușine („Was uns die Schanröthe in's Gesicht trieb). Szilágyi însă n'a devenitu ministru din voia Majestații Sale. — Ei acum înțelegi, de ce se va amâna sancționarea. Cealaltă cauză e, că înmormântarea lui Kossuth n'a decursu așa, cum s'a doritu... Ungaria a mersu prea departe cu înmormântarea lui Kossuth. Dér totuși Majestatea Sa a trecut-o cu vederea, fiind-că iubește mai multu Ungaria, decâtu Austria, seu celelalte provincii. *Ungaria este cea mai plăcută țară a Majestații Sale*. Dēcă ar asculta de consilierii săi, ar fi cu totul altă lume. Dér Majestatea Sa voește pace și înțelegere până la finea vieții, prin ceea ce înțelegem și noi. *Prin ceea ce înțelegem și noi, prin ceea ce înțelegem și noi, prin ceea ce înțelegem și noi, prin ceea ce înțelegem și noi.*

Posiția guvernului.

„Magyar Hirlap“ primesce din Viena o scrisore, în care se dicu următoarele referitoru la poziția cabinetului Wekerle:

Atacul îndreptat în delegațiunî contra contelui Kálnoky a coptu criza cu desăvârșire. Aici (în Viena) se privește, ca faptu îndeplinitu, că după desbaterea proiectelor bisericești politice, criza ministerială va izbucni în forma cea mai acută. Presumtivul ministru președinte nu va fi altul, decâtu contele Khuen Héderváry. Acum nu se voru mai pune piedici contra formării unui ast-fel de cabinetu, ér de altă parte în decursul delegațiunii ministrul de externe a pututu primi convingerea, că partida apponyista nu pune în discuțiune nici cestiunile armatei într'unu modu, care ar împiedeca o criză ministerială seu de partid, și care ar eschide calea unei fuziuni.

În timpul celu mai apropiat se voru face declarațiuni, cari voru risipi ori ce îndoială, că contele Albert Apponyi nu se poate considera ca unu politicu, cu care peste puțin n'ar trebui să se tragă sémă.

Unu lucru e siguru: Punerea în vi-góre a reformelor bisericești politice nu va fi incredințate lui Wekerle, ér de altă parte Kálnoky, după închiderea delegațiunilor, nu va mai pute suferi pe Wekerle, fiind-că acesta nu s'ar uni cu autoritatea lui de ministru de externe și de ministru alu casei imperiale.

Răspunsul lui Kálnoky.

Amu adusu ieri vorbirile din delegațiunî ale lui Kaftan și Paçak asupra politicii externe a monarhiei și asupra cestiunii române. Amu amintitu totodată despre răspunsul ministrului Kálnoky. Eță în resumatu acestu răspunsu.

Kálnoky răspunde lui Kaftan față cu Serbia, că ultimele evenimente întemplate în regatulul sêrbesc sunt de natură curat internă, cari nu atingu de locu raportul dintre Serbia și Austro-Ungaria. De altfel Kaftan a vorbitu în astfelu de modu, care trece peste hotarele, ce trebuiesc respectate în discutarea afacerilor streine. Dēcă elu ar urma politica indicată de Kaftan, atunci s'ar amesteca în afacerile interne ale Serbiei într'unu modu, care s'ar opune cu desăvârșire politicii sale și care s'ar contraface chiar și cu intențiunile delegatului Paçak.

In afacerile interne ale Serbiei — dize Kálnoky — cum am declarat mai înainte, așa declar și acum, că nu mă voi amesteca; eu lasu regatulul sêrbesc independentu și Sêrbiloru să-și reguleze afacerile interne, așa cum le place lor. Naturalu, că pe lângă acesta, dorința mea cea mai ferbinte este, ca în Serbia să se consolideze raporturile, cum o pretinde acesta bunăstarea poporului sêrbesc.

Kálnoky se ocupă apoi cu vorbirea lui Paçak, care nici în subcomisiune n'a făcutu secretu din aceea, că elu ia poziția contra și votează contra politicii externe de aci a monarhiei — și acesta o face din cauze politice interne și din motive de naționalitate. De altfel — dize Kálnoky — vorbirile delegaților Cehi-tineri sunt pline cu astfelu de lucruri, cari nu privesc aici pe miniștri responsabili.

După acestea Kálnoky intrăbă, că ce potu pretinde mai multu dela unu ministru de externe, care este chiămatu a reprezenta înafară unitatea monarhiei, decâtu atât, să arate, că înăuntru e pace și înțelegere. Elu nu vrea să se dimitu în discutarea acelor definițiuni artistice, pe cari le-a făcutu Paçak despre pace și răboiu, ci doarece numai a constata, că elu atât înafară, câtu și înăuntru cunoșce numai o pace, la care se nisuesce a ajunge și a-lu cărei conceptu simplu și naturalu e, că ómenii să trăiesc în înțelegere armonică între ei.

În fine Kálnoky răspunde lui Kaftan față cu întrebările acestuia asupra cestiunii bulgare. Raportul nostru cu Bulgaria — dize ministrul — e forțe simplu. Noi întru câtu vomu pute folosi Bulgariei, îi vomu și folosi, dér și de aici înainte nu ne vomu amesteca în afacerile ei interne, tocmai așa, cum nu ni-am amestecat nici până acum și precum dorim, ca nici alte puteri să nu se amestec.

Noi în primul rând dorim, ca raporturile de dreptu publicu ale Bulgariei, cari s'au turburat în urma anectărei con-

tra tractatului a Rumeliei-orientale la Bulgaria, să se reguleze erași și să se recunoscă de toate puterile europene. Că în ce chip și când vomu contribui noi la acesta, nu potu s'o spunu aci. Dēcă vomu pute-o face, de siguru vomu face-o, în interesul apărării păcii generale în Orientu. Căci e lucru evidentu, că e isvoru de multe neliniști, dēcă în Bulgaria se voru susține stări contrare tractatelor.

SCIRILE DILEI.

— 22 Septembrie.

Cestiunea română și regele Umberto. Foile unguresci înregistrează cu multă bucurie scirea, că regele Umberto alu Italiei și-a exprimat multumitele sale aventurierului-solomonaru Leopold Ováry, care i-a trimisu o broșură scrisă în limba italiană și în care acestu agentu ungurescu tractează despre tendințele daco-române. — De sine se înțelege, că gazetarii maghiari uită să mai adaugă, că regele Italiei, reșfoidu broșura, nu va putea decâtu să zimbescă ironicu asupra astorfelu de modalități întru apărarea cauzei perdue a Maghiarilor în marea luptă, ce ei au declarat-o în modu atâtu de nebușu, de neumanu și tiranicu poporului român din Transilvania și Ungaria. Regele Umberto e omu complexant, și numai acestei împregiurări pote atribui ori ce omu cu mintea sănătoasă distincțiunea nemeritată, ce a dat-o unui omu, care cutrieră Europa cu minciuni și neadevăruri sfruntate.

— 0 —

Impăratul germanu în Parisu. Trăim în véculu minunilor. Impăratul germanu a declarat unu Francesu, care a vizitat dila trecute Berlinul, că cu ocazia esposiției din 1900 va merge la Parisu, ca să dea dovadă, că este omul păcii. — De n'o fi minune, o fi pote minciună.

— 0 —

Fora rusească despre congresul demograficu din Budapesta. Diarul ruseșcu „Moskovskija Vjedomosti“ aduce sub titlul „Ospitalitatea Maghiarilor“ următoarea notiță cam puțin măgulitoare pentru prestigiul congresului demograficu, ce s'a ținutu luna trecută în Budapesta: „Este sciutu, că nu de multu s'a ținutu în Budapesta unu congresu de igienă și demografia, la care au luat parte multu savanți streini. Fiind-că Maghiarii, prin purtarea lor prea îndrăsnită, au făcutu o forțe rea impresiune asupra streinilor, despre ceea ce s'a scrisu articolu în presa din streinătate, consiliulu orașenesc alu Budapestei, pentru a reabilita lucrul, a fostu hotăritu, să dea banchete pe cheltuiala orașului. Banchetele aceste le-a plăcutu așa de multu arangiatorilor, încatu în fiă-care di dedeau câte unu. În decursul lor se petreceau scene urite: participanții se furau unu pe altu. Pricuinții acestor scene erau dia-

— 0 —

riști maghiari de origine jidovi. Așa între altele la o cină dată de milionarul Saxlehner s'au furat pahară și diferite obiecte de masă. La ultimul banchetu au dispărut 52 mantale de-ale streinilor, ér orașulu a fostu silitu să reîntorcă păgubiților mantale noue.

— 0 —

Cum li-se dă Românilor satisfacțiune. În nr. 185 dela 5 Septembrie n. alu fôiei noastre am publicat o corespondență subscrisă de d. Nicolae R. Olteanu din Turcheșu, în care acestu fruntașu locuitoru român descoperi unu casu de brutalitate revoltătoare. Casulu se petrecuse la gara Dêrste-Săcele, alu căreia cassieru cu numele Penész, pe lângu cele mai grobiane injurături, îi trase călătorulu Olteanu o palmă și-lu lovi cu băta peste spate în prezența mai multor călătoru, ce se aflau în sala de așteptare. D-lu Olteanu răbdău tôte cu nădejdea tradițională, că-și va cere satisfacți dela „locurile mai înalte“. Nu sciutu întru câtu și-a cerutu satisfacți și întru câtu nu, dér cele publicate în fôia noastră au ajunsu la cunoștința Direcțiunii căilor ferate din Clușiu, care, după cum declară acum în colonele unei foite unguresci din locu — a și pornitu în urma acesta „cercetare rigurosă, dér brutalitățile atribuite cassierulu Penész nu s'au pututu adeveri“, măcarcă s'au întemplat în prezența atătoru martor, prin urmare cassierulu nici n'a pututu fi pedepsitu din cauza lor. Singura vină, ce o atribue Direcțiunea cassierulu este, că acesta în conflictu avutu cu d-lu Olteanu, n'a cerutu întervenirea șefulu de gară, pentru care „procedere necorectă“ a fostu „aspru pedepsitu“. Ast-fel fruntașulu român a rămasu cu palmele, ér funcționaru ungu ru trece ca nevinovat. Acesta e satisfacți, ce li-se dă Românilor din partea „locurilor mai înalte“.

— 0 —

Regele sêrbesc în Budapesta. Oficiosele unguresci aduc scirea, că ténêrul rege alu Serbiei a hotăritu să viziteze câtu mai curêndu capitala jidano-maghiară. Visita acesta se aduce în legătură cu cestiuni politice. Dorim regelui Serbiei bunu apetitu la papricașulu ungurescu și ochi bunu pentru a vedé, că nu-i totu aur ce lucesce.

— 0 —

Planuri rusești. Diarul ruseșcu „Novosti“ dize, că situațiunea din Asia ostică este așa, încatu e neapăratu de lipsă intervențiunea Europei, și încatu nu pentru de a-se restitui status quo, ci simplaminte pentru de-a împărți China între Rusia, Anglia și Francia. Diarul „Novoje Vremja“ recomandă o triplă alianță ruso-franceso-japonesă, cu scopu de-a contrabalansa influința celorlalte puteri în Asia.

— 0 —

Soldăți anarhiști. Din Berlinu se lătesc sciri, cari produc mare senzați în tôte țerile. În imperiulu germanu și-au dat în tôte timpurile nisuița să ascundă totul, ce ar atinge disciplina din armata

mai d'intăiu, făcându-li-se o situați analogă cu a clerului celor-lalte religii.

Din punctulu de vedere doctrinalu, nu li-se cerea Românilor, decâtu să recunoscă supremația papei, dogmele purcederei sfântulu duhu și ale purgatorulu, și cuminecarea cu pâne azimă. O bună parte din clerulu națiunii române primi acestu aranjamentu în anul 1700, și de atunci Români din Transilvania fură divisați în ortodoxi (seu greco-orientali cum se dice în Austria) și în uniași (seu greco-catolici). Ast-fel se formeză doué biserici, avêndu fiă-care ierarhiei episcopale particulare; această divisiune n'a adusu cu sine nici o rivalitate: cele doué biserici rămaseră amêndoué naționaliste.

*) Biserica ortodoxă română din Transilvania și Ungaria, după unu recensêmentu făcutu de ea însă-și număra în 1890 1.600.000 de suflete, dintre cari 2.000 de preoți. Veđi „Românische Revue“, Mai 1892 p. 288. Ortodoxii formeză aproape trei din cinci părți din Români din Ungaria; uniții celelalte doué cincimi.

Dēcă Români, ca națiune, nu obținur avantajele, pe cari le speraseră, și pe cari curtea din Viena li le-ar fi acordat bucuros, dér pe cari dieta Transilvaniei li le refu-ă, situațiunea Uniților fu fără îndoială puțin ameliorată, cu deosebire a clerulu lor: preoții uniți numai ce-i dreptu erau iobagi, ei erau liberi și puteau să-și trimită copii la școlă, ceea ce țeraniloru români de rând nu le era ertat să facă.

Acastă emancipare a clerulu român uniu trebui să aibă o mare consecință literară, și prin acesta națională; căci grați preoților uniți, cari și făcuseră studiile la Roma (Șincai este cel mai celebru dintre ei) s'a născutu literatura română. Câte-va cărți românesci de rugăciuni fuseră tipărite în Transilvania în timpul reformățiunii, dér literatura română se reducea la atata când Șincai, și alți câți-va preoți români uniți, începură a scrie și a tipări în limba lor.

Și nu mai scriseră cu alfabetul cirilic, ci cu cel latinu. Prima gramatică

română a fostu publicată la Viena la 1780 (retipărită la Ofen seu Buda în 1805) cu litere latine. Acesta este cea dinteu carte românească tipărită în alfabetulu nostru. Pe vremea aceea, limba română nu era încă cultivată în principatele Muntenia și Moldova, supuse domniei fanariotice.

Se vede d'aci importanța Transilvaniei la formarea consciinței naționale în întreaga națiune română. Transilvania a datu nascere nu numai nêmului, dér și literaturii române.

Rêsunetul revoluțiunii franceze ajunsese până în Europa orientală. În 1791 Români din Transilvania adresară o suplică împăratulu Leopold alu II-lea pentru a li-se acorda drepturi politice și civile, pentru-ca existența lor națională să fi recunoscută de constituția țerei. Impăratulu primi favorabilu cererea acesta a lor și o trimise dietei transilvane, care o respinse. În 1834 o jalba de felul acesta, pusă la cale de episcopii ambelor confesiuni, nu avu mai multu succes; într'adevêru dieta feudală a Transilvaniei, care reprezenta pe

cele 3 națiuni privilegiate, nu voia să recunoscă drepturile Românilor, căci prin acesta și-ar fi împușinat vechile ei privilegii.

Români nu puteau să-și facă nici unu locu în societatea asta, care nu-i cunoșcea. În 1845 unu Român din Brașov, care studia dreptulu, ceru unu postu în administrați orașului seu natalu, și se refușă însă pe motivulu, că era Român.

Elu intentă atunci unu procesu, care ajunsese până la Viena; municipalitatea sâsescă, invocă într'unu memoriu justificativ vechile ei privilegii, cari reserva funcțiunile publice numai Sașiloru, și reclamă „contra apăsării și ruinei Sașiloru în favorea Românilor contrar legilor și privilegiilor, cari protegă națiunea sâsescă“.

Eță în ce stare se găseau Români din Transilvania, când a izbucnit revoluți franceză din 1848. O mișcare de speranțe agită atunci națiunea lor; o mare adunare populară fu organizată de episcopii celor doué rituri: Șaguna și Lemény, și

ermană. Era însă de mult cunoscută, că propaganda social-democrată cu toate acestea a intrat în armată. Scirile, care s-au scris acum din Berlin confirmă, că în timpul din urmă s'au făcut dețineri de mii de oameni în masă, și că în casarmele germane se propagă anarchismul. Ba s'a întâmplat chiar și aceea, că trecându-l împotriva Wilhelm prin curtea unei casarme, într-o ferestră se auzi strigătul „Să trăiască anarchia!” Scirile aceste îngrijitoare, se înțelege, până acum încă se comunică numai sub mare rezervă.

—o—

Concertul la jubileul d-lui Brandner. Societatea filarmonică din locu va da, cu concursul colegial al reuniunii săseselor, o cantată, un concert pentru serbarea jubileului de serviciu de 25 ani a d-lui A. Brandner, care ca conducător al orchestrei și-a câștigat multe merite pe terenul muzicii. Concertul se va da Joi în 1 Octomvrie st. n. în sala cea mare a celui edificiu de concerte, cu programa următoare: 1) „Ouvertura-Leonore”, de Beethoven. 2) „Frühlingsbotschaft”, piesă de concert pentru cor mixt și orchestră. 3) „Schottische Symphonie”, de Mendelssohn. Bilete de intrare pentru acest concert se pot cumpăra în librăria d-nului Hiesch.

—o—

Un medicament de casă foarte întrebuit. Cererea crescândă după Moll's Franzbrantwein și sare dovedește, că e un mijloc foarte bun și alinător de dureri contra reumatismului. Prețul 30 cr. Se poate cumpăra din orice farmacie sau de la farmacistul A. MOLL, k. u. k. Lieferant der k. k. Hof- und Landesapothek, Viena Tuchlauben Nr. 9. În depozitul din provincia se se ceară preparatele lui Moll, provădate cu marca și subscrierea.

„Drang nach Osten“.

Diarul „Agramer Tagblatt” vorbește într'unul din numerii săi mai recentii despre devisa „Drang nach Osten” a Germanilor, care în timpul din urmă s'a mai condensat în parola „Germani spre Ost!” Numitul diar atrage atențiunea asupra faptului, că astăzi mai mult ca totdeauna, se urmăze învătura lui Rodbertus, care sună astfel: „În țările balcanice și în provinciile polone s'ar pute înființa pe calea colonizării o nouă Germaniă, care, din punct de vedere politic, ar trebui să se acludă mijlocul său nemijlocit de cea vechiă, și care totuodată ar fi cea mai puternică stavilă contra pericolului slav. Acesta țară ar pute fi folosită din partea Germanilor în același mod, ca și în Mississippi și Vestul îndepărtat din partea Statelor unite. Chiar și din punct de vedere militar s'ar pute aduce acest teritoriu ușor în legătură cu armata germană, ce se bazează pe îndatorirea generală de serviciu”. Acestă inv-

țatură se pune acum în praxă și față cu provinciile ocupate, și de aci vine strigătul: „Germani spre Bosnia!” Apoi continuă articolul:

Noi astăzi nu dispunem în mod nemijlocit asupra Bosniei, în totu casul însă e vorba de pământ slav, care trebuie apărut. Nu trebuie suferită invasiunea germană în Bosnia, și înainte de toate în modul acesta, ca acolo Germanii să devină compacți. Căci e greu a scote prada din gura lupului! Specială în Bosnia vedem administrația cădută în erorea de-a lăsa germanismul să intre pe usă și pe poartă, în loc de-a lăsa țera cu totul în mâna elementelor naționale, după cum o cere acesta propriile interese. Fabula ridicolă despre pericolele, ce amenință din partea panslavismului, cu toate că se usiteză și astăzi, totuși e necunoscută după adevăratul ei înțeles.

Diarul încheie cu admoniarea: „să ne strîngem rîndurile în contra inamicului comun, în contra devisei germane „Drang nach Osten“.

Luminarea poporului valah.

În luna trecută a început a apăre în Budapesta o revistă politică săptămânală: „Politikai Hetiszemle”. Șovinismul turbat a cuprins într'atăta presa maghiară, încât chiar și această revistă, în cel dintâiu număr al său, se ocupă sub titlul amintit de cestiunea română.

Enunțările împăcătore ale ministrului Kálnoky, făcute în delegațiune, se dice în această revistă, mai mult au potențat decât au domolit pofta de luptă a „ligei valahe”, și după cum aflăm (?) dela bărbății conducători ai mișcării, liga se pregătește a desvolta în proximitățile timpului o acțiune mai intensivă în Ardeal și în Ungaria de Sud. Până acum a arangiat numai în orașele și comunele mai mari ale României adunări, la care conducătorii, oratorii luminează pe poporul valah asupra suferințelor fraților asupriți din Ungaria.

Acum însă voescă să pornescă acțiunea și în Ungaria, și încă astfel, că numesc în fi-care comună și oraș din Ardeal și din Bănătu câte un om de încredere, care va avé chiămarea, să facă propagandă între Valahii din Ungaria pentru principiile Ligei, conformă îndrumărilor din centru.

Înțelegerea prealabilă s'a și ținută deja zilele trecute în Sibiu, și cu această ocaziune se luă hotărîrea, ca pe 4 Octomvrie a. c. să se convoce din nou la Sibiu toți oamenii de încredere ai poporului valah, pentru de-a statorni în mod final modalitățile, acțiunii, care va avé să lumineze pe poporul valah.

Amă reproducă acest articol din „Pol. Hetsz”, pentru-ca să se vadă din el, că Maghiarii pe toate

terenele s'au pornit în contra noastră și ne urmăresc, er noi la rîndul nostru să fim atenți!

Japonia.

Acum, când războiul între China și Japonia e în totă furia, socotim, că va fi interesant pentru cetitorii noștri să cunoșcă mai pe larg, și anume după statisticele japoneze, țera acesta.

„Revue scientifique” dă următoarele amănunte:

Japonia are o suprafață de 382,410 kilometri pătrați (România are vr'o 130,000). Impărăția se împarte în 47 de districte cu 12,589 de comune. La sfîrșitul anului 1881 avea la 40.668,000 locuitori. În Japonia sunt 6 orașe, cu câte mai mult de 100,000 locuitori, și 11 cu mai mult de 50,000. Străini sunt puțini (9500, din cari 5344 Chinezi). Mulți Japonezi învață în școlile superioare din Statele-Unite și anume 1604, Anglia 59, Germania 122, Rusia 19, Franca 23, Italia 5 etc.

Orez se lucră pe 25.500,000 hectare și ceai se produce pe an 26.000,000 ohilogramme. Printre produsele industriale trebuie să cităm țesăturile de mătase, de bumbac etc. în valoare de 165 milioane pe an și olării (porțelan etc.) în valoare de 14 milioane.

În 1891 s'au esportat mărfuri în valoare de 397 milioane lei, dintre cari 155 de milioane pentru Statele-Unite, 28 milioane pentru Anglia, 75 milioane pentru Franca, 340,000 pentru Belgia. S'au importat mărfuri pentru 314 milioane, din cari 35 de milioane din Statele-Unite, 99 de milioane din Anglia, 14 milioane din Franca și 3 milioane 500,000 din Belgia.

Sunt 27,898 de școli, cari au 71,181 de profesori și 4549 profesore; în școli urmăze 3.224,014 copii, din cari 2.228,425 băieți.

Literatură.

A apărut Nr. 18 al revistei literare-beletristice pentru familia „Rândunica” cu următorul sumar: Secretarul și bucătarul, de Scribe și Mélesville; Venețiana, de O. Bocca; Profesorul Iordache, de Marg. Moldovan; Intre risipuri II, de T. Bocancea; Un tablou, de I. E. Prodan; Epigrame, de Ioan Căndea; Rămurele: Tinerimea română, de Silv. Moldovan; Ușuri (chiuituri), de I. G.; Felurite, de *.*.

A apărut Nr. 41 al fôiei literare „Neue Revue” din Viena cu următorul sumar: Dr. S. Richard: Der Wechsel der Generationen; Conrad Alberti: Berliner Köpfe; Dr. Denis Zarycki: Hipnotische Suggestion; Robert Scheu: Die Utopie des Privateigentums; Maria Solina: Die Nichte; Teater und Literatur; Miniaturbilder. Numeri de probă se pot cumpăra grătuit. Redacțiunea și administrațiunea: Viena, I. Wallnerstrasse 9.

DIVERSE.

Omenii mari despre muzică. Impărătesa Caterina a dîs: „Eu iubesc muzica atît de mult, încât aș fi în stare a-mi jertfi chiar și viața pentru ea; cu toate acestea însă, de m'aș sili ori cîtă, eu n'aș pute să fiu musicală, deoarece înaintea mea muzica nu este altu-ceva, decît un sgomot provenit dintr'o confuzie de voci neînțelese”. — Beaumarchais dice: „Ceea ce nu merită de-a fi vorbită, se exprimă prin muzică”. — Fontanelle: „Trei lucruri nu le-am putut înțelege niciodată; acestea sunt: jocul, femeia și muzica”. — Napoleon I. dicea, că pe el muzica îl face nervos, dîr cu toate acestea dase ordin, că înaintea tuturor spitalelor să cânte în fi-care și muzice militare, crezînd că prin acesta va aduce o ușurință celor răniți. — Pe Napoleon III. l'a costat foarte mult lupta, până când a putut să asculte până la sfîrșit o operă musicală. — Victor Hugo numai după multe și mari stăruințe s'a învoit, ca să se compună melodia pentru vre-unul din versurile lui. „După cum se vede, versurile mele nu sunt destul de melodioase, căci altfel”, dicea el, „n'ar avé trebuința de acest sgomot neplăcut”.

Păcălituri. Domna: — Pare-mi bine, că te înțeleg, domnule meu. Amă să ți arăt portretul meu de când eram fată și să te conving, cătu de puțin m'am schimbat de atunci. — Domnul: Imposibil! Să fi fost ore și în timpul acela cunoscută arta fotografică?

Adrian (cătră amicul său, care era pictor): Sosescu tocmai acum dela esoposia de tablouri. Dîu ți spun, că afară de tablourile tale nu aveai ce vedé. — Pictorul: Vrei să mă linguesc? — Adrian: Ba nu, dîu, amice. Am dîs'o aceta numai, pentru-că înaintea tuturor tablourilor, afară de alu tîu, steteau atîția oameni, încât era imposibil de-a încăpe la ele.

Fetele de apă. Călătorind cu trenul, o tîneră fată dîse cătră mamă-sa: „Mamă, sci ce obrasnic e acest domn străin, care s'a dat jos acum? Când amă trecut prin tunel, el m'a prins în brațe și m'a sărutat. — Bine, dragă, dîr pentru-ce nu mi-ai spus'o aceta mai de grabă, ca să pot lua la răspundere pe acel tîner mișel? — Da, răspunde fata, însă eu n'am sciut, că nu vom avé să trecem încă prin vre-un tunel”.

Rectificare. În primul articolul de ieri, fiind vorba de budgetul Angliei și alu Francei în ultimul an de gestiune, s'a strecurat o regretabilă eror de tipar, dîcîndu-se, că budgetul acestor țeri ar fi fost cam de „un milion și jumătate”, în loc de: un miliard și jumătate florini.

Proprietar: Dr. Aurel Muresianu.
Redactor responsabil: Gregoriu Maior.

de căți-va patrioți grupați în jurul lui Simon Bărnău. Patru-deci până la cincideci de mii de Români delegați din toate părțile Transilvaniei, se întruniră la Blășiu în ziua de 15 Mai 1848. Momentul era cel atît mai critic pentru Români, cu cît tocmai atunci parlamentul maghiar din Pesta votase și făcu și pe împărat să sancționeze uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Români adunați la Blășiu espuseră revendicările lor într'un lung program, care se pôte resuma în următoarele: libertate politică și civilă; admiterea tuturor în funcțiunile publice; ștergerea iobagiei și a dijmei; întrebunțarea limbii române ca limbă administrativă; recunoscerea bisericii greco-orientale și dotarea clerului român ca pe alu celor-alte confesiuni, etc. etc.

Acestă manifestație populară, n'avea nici o valoare legală, și câte-va zile mai târziu, în ziua de 29 Mai, dieta feodală a Transilvaniei, compusă mai cu seamă din Maghiari, votă uniunea cu Ungaria. Dîr

evenimentele se precipitau: Maghiarii se revoltă contra împăratului și un război civil începe, în care atît Români, cît și Croații combată pentru împăratul contra Maghiarilor.

Indată după-ce revoluția fu înăbușită (cu ajutorul Rusiei), Români căpătară dreptul răsplată pentru credința cătră împărat, o parte mare din revendicările de pe câmpul libertății de la Blășiu; de aci încolo ei sunt cetățeni ai Transilvaniei și în același timp Transilvania rămăne o posesie a casei Habsburgilor, separată și independentă de Ungaria.

Mai târziu ceva, la 1863 o lege specială regula întrebunțarea oficială în Transilvania a celor trei limbi ale țerei: maghiară, germană și română. Totu de odată printr'un decret din același an împăratul Francisc Iosif convoca dieta Transilvaniei alăse pe baza unei noue legi electorale, censitare, dîr fără deosebire de naționalitate.

Români a grăsiu de acum în dietă și în majoritate puteau în sfîrșit să-și

realizeze aspirațiunile lor naționale și să se organizeze, ca naționalitate în monarhia austriacă; speranța lor însă fu de scurtă durată. Înfrângerea dela Sadova schimbă fața imperiului: Maghiarii învingători prin înfrângerea imperiului, reclamară anexarea Transilvaniei la Ungaria, basându-se atît pe rapoartele istorice, cît și pe prezența unui important element maghiar în Transilvania. Parlamentul unghuresc votă uniunea, și pentru a-i da aparența de legalitate, făcu ca ea să fi votată și de o dietă a Transilvaniei conchemată la Clușiu; atît numai că această dietă fusese alăse nu după decretul-lege dela 1863, ci după legea feodală din 1734, astfel că Români nu fură chiamați a-se exprima asupra unei măsuri, care nimicia toate speranțele lor. Legea din 1863 despre egalitatea limbilor era ipso facto ștersă. Vedem deci dela 1868 încôce pe Români din Transilvania cetățeni, sîu mai bine dîs supuși unghuri.

(Va urma).

Cursul la bursa din Viena.

Din 3 Octomvre 1894.

Table with 2 columns: Item (e.g., Renta ung. de aur, Impr. cail. fer. ung.) and Price.

Table with 2 columns: Item (e.g., Acții de-ale Băncii austr. de credit, Napoleondori) and Price.

Cursul pieței Brașov.

Din 4 Octomvre 1894.

Table with 2 columns: Item (e.g., Banonote rom. Cump., Argint român. Cump.) and Price.

AVISU!

Prenumerațiunile la Gazeta Transilvaniei se pot face și reînoui ori și când dela 1-ma și 15 a fie-carei luni.

Domnii abonați să binevoiască a arăta în deosebi, când voiesc ca espedarea să li-se facă după stilul nou.

Domnii, ce se abonează din nou, să binevoiască a scrie adresa lămurită și să arate și posta ultimă.

Administraț. „Gaz. Trans.“

Praturile-Seidlitz ale lui Moll

Veritabile numai, decât fiecare cutiță este provădută cu marea de apărare a lui A. Moll și cu subscrierea sa.

Prin efectul de leuire durabilă al Praturilor-Seidlitz de A. Moll în contra greutăților celor mai cerbice la stomach și pânțece, în contra cărceilor și acrelei la stomach, constipațiunel cronice, suferinței de ficat, congestiunei de sânge, haemorhoidelor și a celor mai diferite bôle femeesci a luat acest medicament de casă o răspândire, ce crește mereu de mai multe decenii încôce.—Prețul unei cutițioriginale sigilate 1 fl. v. a.

Falsificațiile se vor urmări pe cale judecătorească.

Franzbranntwein și sare a lui Moll.

Veritabilu numai, decât fiecare sticlă este provădută cu marca de scutire și cu plumbul lui A. Moll.

Franzbranntwein-ul și sarea este forțe bine cunoscută ca unu remediu popularu cu deosebire prin trasu (frotat) alină durerile de gôdină și reumatismu și a altor urmări de rēcělă Prețul unei sticle-originale plumbate 90 cr.

Apă de gură-Salicyl a lui Moll.

(Pe basă de natron Acid-salicylic)

La întrebuițarea gîlnică, cu deosebire importantă pentru copii de orî-ce etate și adulți, asigurăză cęstă apă de gură conservarea sănătôsă și mai departe a dinților. Prețul sticlei provădute cu marca de apărare a lui A. Moll 60 cr.

Trimiterea principală prin

Farmacistul A. MOLL,

c. și r. furnisoru alu curții imperiale Viena, Tuchlauben 9

Comande din provinciă se efectuează gîlnicu prin rambursă postală.

La deposite să se cēră anumitu preparatele provădute cu iscălitura și marca de apărare a lui A. MOLL.

Deposite în Brașov: la d-nii farmaciști Ferd. Jekelius, Victoru Roth, Fr. Kellamen și Ed. Kugler, engros la D. Eremia Nepoșii, J. L. & A. Hesshaimer, Teutsch & Tartler, Fritz Geisberger. 4.5—23.

Numere singuratice din „Gazeta Transilvaniei“ a 5 cr. se potu cumpăra în librăria Nicolae Ciureu și în tutungeria I. Gross.

Advertisement for the 1st International Exhibition in Lemberg, featuring a prize of 60,000 florins and recommending Iacob L. Adler.

Advertisement for announcements and ads, stating that ad space is limited and prices are high.

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilu din 1 Octomvre 1894.

Large table with multiple sections: Budapesta-Aradu-Teiusu, Budapesta, gara de vest-Rusava-Vecerova, Brașov-Chezd-Oșorheiu, and Simeria (Piski)-Petroșeni-Lupeni. Each section contains train schedules with columns for train type, time, and station.

Nota: Orel însemnate în stânga stațiunilor suntu a se oeti de susu în josu, cele însemnate îndrepta de josu în susu. Numerii în quadrați cu linii mai neg însemnăză orel de nôpte.